

Geleneksel Haber Yazma Açısından Bir Yapay Zeka Gazeteciliği Örneği Olan Dipnot.tv'nin İncelenmesi

An Examination of Dipnot.tv, an Example of Artificial Intelligence Journalism in Terms of Traditional News Writing

Kurbani GEYİK

Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Received: 15.09.2024 ■ Kabul Accepted: 12.02.2025

ÖZ

Gazetecilik alanında içerik üretim ve dağıtım süreçlerinde kullanımı giderek yaygınlaşan yapay zeka temelli uygulamaların, bu alana kazandırdığı yeniliklerin son örneklerinden biri insansız haber üretimidir. İlk olarak hava durumu, finans ve spor gibi belirli kategorilerde haber yazımında yararlanılan yapay zeka uygulamaları ile artık asayişten, politikaya kadar her alanda haber üretimine rastlanmaktadır. Tüm kategorilerde içeriği yapay zeka tarafından hazırlanan haber siteleri yeni yeni ortaya çıkmaya başlarken, bunlardan biri de Türkiye merkezli dipnot.tv'dir. Çalışmada, dipnot.tv sitesinde, 6 Aralık 2023 - 5 Ocak 2024 tarihleri arasında, ekonomi, politika, diplomasi, sağlık, asayiş, finans, kültür sanat, spor, eğitim ve çevre kategorisinde yayınlanan 1'er örnek haber metni, geleneksel gazetecilikte kabul gören haber yazma kuralları ve dil kullanımı bağlamında nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, yapay zekanın, haber kurgusu oluşturma, 5N-1K uygulaması ve haber cümlelerinde başvuru aktarma fiili kullanımı ilkeleri bakımından zorluklarla karşı karşıya kaldığını, gelinen noktada bu teknolojinin söz konusu ilkelere tam olarak uygun haber üretmesinin ancak gazetecilerle işbirliği yapılmasıyla mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, Yapay Zeka, Yapay Zeka Gazeteciliği, Haber, Dijital Habercilik.

ABSTRACT

One of the latest examples of innovations brought to this field by AI-based applications, which are increasingly used in content production and distribution processes in the field of journalism, is unmanned news production. Artificial intelligence applications, which were first used in news writing in certain categories such as weather, finance and sports, are now used in news production in every field from security to politics. While news sites whose content is prepared by artificial intelligence in all categories are just beginning to emerge, one of them is dipnot.tv, based in Turkey. In the study, 1 sample news text each published on the dipnot.tv site between December 6, 2023 and January 5, 2024 in the categories of economy, politics, diplomacy, health, security, finance, culture and arts, sports, education and environment was evaluated using the content analysis method in the context of news writing rules and language use accepted in traditional journalism. The findings reveal that artificial intelligence faces difficulties in the context of creating news fiction, the application of 5W-1H and the use of the verb of transfer used in news sentences, and that at this point, it will be possible for this technology to produce news that fully complies with these principles only through cooperation with journalists.

Keywords: Journalism, Artificial Intelligence, Artificial Intelligence Journalism, News, Digital Journalism.

Giriş

Teknolojideki ilerlemelerin önemli bir dönüm noktasını teşkil eden yapay zeka (YZ), gazetecilik alanında üretim süreçleri ve içeriği dönüştürme potansiyeliyle dikkat çekmektedir. Haberlerin toplanması, metinlerin insan işlevi olmadan yazılması gibi üretim sürecinin birçok aşamasında YZ'dan yararlanılmaktadır. Haber içeriklerinin bir kısmı YZ tarafından hazırlanan haber siteleri, 2010 yılından itibaren gazetecilik alanına dahil olmaya başlamıştır. Daha çok finans, hava durumu ve spor haberlerinin hazırlanmasında yararlanan YZ uygulamaları ile günümüzde artık içeriğin belirli bir kısmının değil tamamının üretilebildiği sitelere de rastlanmaktadır. Ay (2023), içeriği tamamen YZ tarafından üretilen “Knowherenews.com” ve “TheBipartisanpress.com” adlı haber sitelerinin dünyadaki ilk örneklerden olduğunu, 2022 yılı itibarıyla başka bir örneğe rastlanılmadığını ifade etmektedir. Dünyada bu örneklerin giderek artması beklenirken, Türkiye’de ise bu türden ilk haber sitelerinden biri, gazeteci Cüneyt Özdemir tarafından kurulan “dipnot.tv” olmuştur. Çalışmanın da odağını oluşturan “dipnot.tv”nin, 2023’ün sonuna doğru aktif hale getirildiği belirtilmektedir (Özdemir, 11 Aralık 2023).

Haber medyasında YZ’nın kullanımı yaygınlaştıkça, diğer taraftan bu yeni teknolojinin haberlerin kalitesi ve güvenilirliği konusundaki etkisine dair tartışmalar da ortaya çıkmıştır. Gazeteciler ve araştırmacıların bir kısmı, YZ haberciliğinde içerik kalitesi konusunda endişe duymaktadır (Murcia, Ramos ve Calvo, 2022). Diakopoulos (2019: 78), YZ haberciliğinde, haber kalitesini belirleyen temel unsurlardan dil kullanımı, okunabilirlik, doğruluk ve güvenilirlik, tarafsızlık ve etik standartlar gibi önemli sorunlar bulunduğu işaret etmektedir. Carlson da 2015’te YZ’nin haber üretimindeki rolünü incelediği çalışmada, bu teknolojinin yazdığı metinlerin genellikle yüzeysel ve bağlamdan yoksun olduğu, dil kullanımının monoton ve tekrarlayan nitelik arz ettiğini saptamıştır. YZ alanındaki ilerlemelerle teknolojik haber üretiminde kalite düzeyinin artabileceğini öne süren çalışmalar da bulunmaktadır. de-Lima-Santos ve Ceron (2022), YZ’nin haber doğrulama

süreçlerinde kullanılmasının, yanlış bilgilerin tespit edilmesi ve doğruluk kontrolünün daha hızlı yapılması açısından önemli avantajlar sunduğuna işaret etmektedir.

İnsansız içerik üretimini haber değeri ve etik ilkelere uygunluğu bakımından ele alan Büyük’ün (2024) çalışmasında da Türkiye’nin önde gelen gazetelerinden Dünya Gazetesi’nde, yapay zeka tabanlı köşe yazarı “İbrahim Selçuk” ismiyle yayınlanan köşe yazılarının haber değeri ve etik ilkelere uygunluğu değerlendirilmiş, bazı içeriklerde tarafsızlık ilkesine uymayan ifadeler bulunduğu tespit edilmiştir. Büyük’ün (2024) çalışması aynı zamanda YZ’nin haber değeri ölçütlerinden özellikle güncel ve önemlilik kriterlerini karşılayan ve köşe yazısı niteliğinde içerikler üretebildiğini ortaya koymaktadır.

Son dönemde, YZ teknolojileri alanındaki gelişmeler büyük ivme kazanarak devam ederken, alandaki ilerlemelere rağmen teknolojik haber üretiminde içerik kalitesi sorunu hala güncelliğini korumaktadır. Özellikle Türkiye medyasında yeni bir uygulama alanı olan YZ haberciliğine dair bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. YZ’nın, Türkçe haber üretiminde geleneksel gazetecilik ilkelerinden haber yazma ve dil kullanımı kurallarını ne ölçüde dikkate aldığı, bu çalışmanın temel sorununu oluşturmaktadır. Geleneksel gazetecilik anlayışı, haber değeri ölçütü, haber kurgu tekniği, 5N-1 K uygulaması ve haber dili gibi temel ilkelere dayanır. Ancak, YZ’nın Türkçe haber üretiminde bu ilkelere nasıl uyduğu ve gazetecilik pratikleri için ne gibi çıkarımlar olduğu konusunda net bir anlayış yoktur. YZ’nın ürettiği Türkçe haberler ile ilgili içerik kalitesini belirlemeye yönelik söz konusu ilkeler açısından yapılacak değerlendirmeler, bu teknolojik haber üretimini daha iyi bir seviyeye ulaştırmaya yönelik yapılacak çalışmalar açısından da önem arz etmektedir. Çalışmanın örneklemini oluşturan dipnot.tv sitesindeki haber metinleri, haber değeri, haber nitelikleri, 5N-1K uygulaması ve haber yazma kuralları bakımından nitel içerik analizi yöntemine başvurularak incelenmekte, bu yeni teknolojinin Türkçe dilinde insan müdahalesi olmadan haber

metni üretimi noktasındaki etkinliğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Geleneksel Habercilik ve Temel İlkeler

Gazetecilik alanının yerleşik kültürüne göre, haber üretiminde dikkate alınan bir dizi kurallar söz konusudur. Buna göre, bir haberin haber değeri ölçütlerine uygun olması, editoryal değerinin bulunması, anlaşılır kurgu tekniği ve 5N ve 1K kuralının uygulanmış olması ve haber aktarma fiili kullanımında temel ilkelerin dikkate alınmış olması gerekir. Dünyada haber olabilecek nitelikte çok sayıda olay yaşanmakta, haber olarak yayınlanacak olanların belirlenmesinde medyanın yayın akış periyodu, türü, politik ve ekonomik yaklaşımı ile kamuoyu beklentileri etkili olurken (Tokgöz, 2015: 257), bunun yanı sıra frekans, dikkat çekme eşiği, açıklık, anlamlılık, uyumluluk, beklenmediklik, süreklilik, kompozisyon, seçkin ulus faktörü, etkili ve ünlü kişilerin dahil olması, kişiselleştirme ve olumsuzluk olarak belirlenen haber değeri faktörleri de haberin yayınlanmasını sağlayan faktörler olarak kabul edilmektedir (Galtung ve Ruge, 1965). Haber metinlerinin, Ne-Nerede-Ne zaman-Neden-Nasıl (5N) ve Kim (1K) sorularının cevabını içerecek şekilde düzenlenmesi (Arsan, 2023:139), etkileyici kurgu ve anlatıma sahip olması gerekir. Gazetecilik alanında günümüzde de en yaygın olarak başvurulmuş ters piramit kurgu tekniğine göre, en önemli bilgiye, ilk sırada yer vermek, başlık, spot ve giriş paragrafını, önemli bilgiyi içerecek şekilde düzenlenmek temel kuraldır. Bir diğer kurgu tekniği, dörtgen ve kare kuralına göre ise paragrafların her biri eş değerdedir. Bu nedenle okuyucunun tam kavrayışı için metnin tamamını okuması gerekir. Ayrıntıdan başlanarak haberin aktarıldığı normal piramit tekniği de yaygın olarak kullanılan tekniklerdendir. (Tokgöz, 2015: 334-353).

Haber metinlerinin düzenlenmesinde bir diğer önemli konu da üslup yönünden aktarma fiillerinin doğru kullanımıdır. Fillerin zamanının uyumsuz olması durumunda, haber hatalı olarak kabul edilmektedir (Toruk, 2008: 191). Yüklemlerde zaman uyumunun yanı sıra, bilginin kaynağı ve aktarım tercihinin göre belirli fiil çekimi kullanımına dikkat edilmelidir. Kaynak

belirtilmeden (alınan bilgiye göre, -edinilen bilgiye göre) veya gözlem yöntemiyle bilgisi alınan olayla ilgili haber için öykü dili, genel bir duruma ilişkin bilginin aktarımında ise “şimdiki” zaman tercih edilmelidir (Çetinkuş ve Keleş, 2017: 33). Kaynağın belirtildiği metinlerde bilginin aktarım şekli, haber yüklemine nasıl yazılması gerektiğini belirleyen bir diğer husustur. Bilginin, belirli bir kişinin doğrudan sözlü veya yazılı aktarımına göre, yüklem farklı yapıda düzenlenmektedir. Ayrıca bilginin, bir kişinin değil de kurum ya da kuruluşun yaptığı yazılı açıklamasından elde edilmesi durumunda da yüklem etken fiil yerine edilgen olanı kullanılmalıdır. Bir diğer önemli husus ise yüklem mükün olduğunca farklı ifadelerden oluşturulmasıdır. Haber metinlerinde ayrıca doğruluk, gerçeklik, objektiflik, tarafsızlık, sadelik, açıklık, her yeni görüşün farklı bir paragrafta anlatılması, sıfat ve iyelik ekinin kullanılmaması, haberde adı geçen kişi ya da kişilerin unvan, ad ve soyadının tam, daha sonra sadece soyadı yazılarak verilmesi, dört ya da daha fazla basamaklı sayıların kolay okunabilmesi için bin, milyon, milyar şeklinde ifade edilerek, “2 milyon 200 bin kişi” örneğinde olduğu gibi yazılması, noktalama işaretlerinin doğru kullanılması gibi kuralların da dikkate alınması gerekmektedir (Tokgöz, 2015: 302-303).

Yapay Zeka ve Habercilik

YZ, bilgisayar teknolojilerinin algoritmalar aracılığıyla, akıllı varlıklarla ilişkili işlemleri yerine getirebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Makinelere insan gibi düşünme yeteneğinin kazandırılabilmesi, bu yeteneği kazanan makinelerin insan müdahalesi olmadan birçok görevi yapabileceği fikrine dayanan YZ'nin teorik temelleri, 1950'lerde, matematikçi Alan Turing tarafından atılmıştır. Turing (1950: 19), bir bilgisayarın akıllı olup olmadığının belirlenebilmesi için geliştirdiği Turing Testi'ni geçmesi gerektiğini belirtir. Bu teste göre, bir insanın perde arkasında kiminle iletişim halinde olduğunu bilmeden, iletişimde bulunduğu şeyin, insan ya da bilgisayar olduğunu ayırt edememesi durumunda, bu bilgisayar akıllı kabul edilmektedir.

YZ'nın bugünkü hâlini almasını sağlayan sistemler, 1980'lerden sonra geliştirilmiştir. Bu dönemde, YZ çalışmalarında teori ve uygulamada ilerlemeler kaydedilmiştir (McCorduck, 2004: 280-281). Belirli alanlarda uzman kişilerin bilgisinin aktarılmasıyla, YZ'nın algoritmalarla sorunları çözüme kavuşturabildiği sistemler geliştirilmiş, böylece YZ alanında devrim gerçekleştirilmiştir (Newquist, 1994: 271). YZ, insanın yapabileceği bazı görevleri çok daha hızlı yapılmasını sağlayarak, toplumsal yaşamın birçok alanında kolaylıklar sunmuştur (Copeland, 2023).

Stanford Üniversitesi'nin, 2024 Yapay Zeka Raporu'na göre, 2000'li yıllardan sonra, YZ'nın toplumsal hayatta etkileri yoğun şekilde görülmeye başlandı. YZ, insanlar, kurumlar ve kültür üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Raporda, YZ'nın en yoğun biçimde kullanıldığı alanlar, sağlık, bankacılık, finans, hukuk ve hizmet sektörleri olarak sıralanmakta, yakın gelecekte lojistik, güvenlik, savunma gibi birçok alanda insan unsuruna son derece sınırlı düzeyde ihtiyaç duyulacağı şekilde hakimiyet kurmasının beklendiğine dikkat çekilmektedir.

YZ'nın kullanıldığı alanlardan biri de haberciliktir. YZ, 2014'ten bu yana habercilik alanında kullanılmaktadır (Kim, 2016). Haber üretim, dağıtım ve tüketim pratiklerini etki altına alan YZ, geleneksel haberciliğin aksine, ek talimata ihtiyaç duyulmayan özerk sistemi kapsamaktadır. Algoritmaların içeriği tasarlaması, yayınlaması ve dağıtmasıyla, medya üretim ve tüketim süreçleri giderek daha fazla otomatikleştirilmektedir (Broussard, 2014; Diakopoulos, 2014; Pavlik, 2013).

YZ, büyük veri kümelerini analiz ederek haber başlığı, spot ve gövdesini hızlı ve etkili bir şekilde oluşturabilmektedir. OpenAI tarafından tasarlanan Generative Pretrained Transformer (GPT) gibi dil modelleri, haber üretiminde kullanılmaktadır. Doğal dil işleme (NLP) ve derin öğrenme teknikleri, YZ destekli haberciliğin temelini oluşturmaktadır. Haber üretimi ve dağıtımında YZ'nın kullanımı, NLP'nin alt alanı olan doğal dil üretimindeki (NLG) ilerlemeyle birlikte giderek yaygınlaşmaktadır.

NLG, insan düşüncesi ve akıl yürütmesinin sonucu ortaya çıkan algoritmalarla sahiptir. NLG, bir problemin çözümüne yönelik tanımlanmış kurallar dizisi veya veri işleme yöntemiyle girdiyi çıktıya dönüştüren aşamalar dizisi olarak tanımlanan algoritmaların geliştirilmesiyle haber medyası için işlevsel hale gelmiştir. ChatGPT gibi dil modelleri, yüz milyarlarca kelime üzerinde eğitilmiş ve bu da onların kalıpları, kelimeler arasındaki ilişkileri, dilbilgisini ve bazı akıl yürütme becerilerini öğrenmelerini sağlamıştır (Haleem vd., 2022).

Algoritmaların ürettiği içeriklerle haber yapan ilk haber platformu, ABD'de, 2010 yılında, spor gazeteciliği alanında yayın yapan "statsheet.com" adlı site olmuştur (Whittaker, 2019: 110). *Associated Press (AP)*, *Los Angeles Times* ve *Forbes* gibi birçok medya şirketinin de dahil olduğu YZ gazeteciliği alanındaki başarılı uygulamalar, dünyanın farklı bölgelerinden medya şirketlerini de bu teknolojiyi benimsemeye sevk etmiştir. YZ'nın temsilcilerinden Automated Insights tarafından geliştirilen Wordsmith adlı algoritma, 150'den fazla ülkede en yaygın kullanılan haber yazma platformları arasında yer almaktadır (Ay, 2022). AP, ABD ve dünya borsalarına ilişkin haber üretimini YZ sayesinde 12 kat artırarak, borsada manuel olarak izlediği firma sayısını 300'den 4 bin 500'e çıkarmıştır (Whittaker, 2019: 111).

Haber toplama, seçme ve filtrelemede, muhabirlere haber değeri ölçütleri rehberlik ederken, YZ haberciliğinde bunun yerini algoritmalar almıştır (Wallace, 2017). Haber toplamının doğasında bulunan adımların çoğu, Google, Meta, Microsoft ve Apple gibi teknoloji şirketlerinin kâr amaçlı yönlendirmeye yönelik filtreleme mantıklarına tabi tutulmaya başlanmıştır (Diakopoulos, 2019; Simon, 2022). Yaygın olarak finans, spor ve deprem haberleri yazımında yararlanılan YZ, daha fazla alandan haber üretimi yapabilecek kapasiteye ulaşmıştır. Günümüzde haberleri tümüyle YZ kullanarak üreten medya kuruluşları bulunmaktadır. Dünyada yaygınlaşan bu örneklerden biri de Türkiye'den, çalışmamızın da odağını oluşturan "dipnot.tv" sitesidir.

YZ haberciliğiyle ilgili çalışmalarda, haber üretim ve dağıtım süreçlerinde yaşanan değişim ve dönüşüm, dezenformasyonun nedeni ve önlenmesinde kullanımı, habercilik alanının geleceğine olası olumlu ve olumsuz etkilerine dair tartışmalara odaklanıldığı görülmektedir (Yıldızgörü, 2023). ABD ve İngiltere’de, gazetecilerin YZ ile ilgili yaklaşımlarını ortaya koyan Moran ve Shaikh’in (2022) çalışması, gazetecilik mesleği ve endüstrisi için YZ’nın ne anlama geldiğine ışık tutmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, YZ haberciliğine ilişkin görüşler tekdüze olmaktan uzaktır. Genel olarak, YZ teknolojisi, gazetecilik alanı için değişime yol açan kaçınılmaz bir yetenek olarak görülmektedir. Bunun temelinde, endüstri liderleri ve fon sağlayıcılarının YZ’nın aşırı rekabetçi ve ekonomik olarak sarsıntılı dikkat ekonomisi içinde mücadele veren gazetecilik alanı için kurtarıcı olabileceği görüşü yatmaktadır. Gelirlerin azaldığı ve maliyetlerin düşürüldüğü bir dönemde, ekonomik olarak mantıklı yollarla verimlilik ve kaliteyi en iyi şekilde dengelemeye olanak tanıyan YZ teknolojisine yönelik bu yaklaşım, medya sektörünün çıkarına olması açısından anlaşılabilir bir durumdur.

Gazetecilerle görüşmeler gerçekleştiren van Dalen’in çalışması (2012) da YZ’nın habercilerin becerilerini yeniden gözden geçirmeye nasıl zorladığını göstermektedir. Otomatik içerik üretmenin neden ciddiye alınması gereken trend olduğunu açıklamak için nedenleri açıklayan van Dalen (2012), birinci nedenin, gazetecilik mesleğinin daha fazla ticarileşmesine bağlı olarak habercilik görevlerinin otomasyonunun, daha yüksek kar marjları ve daha düşük üretim maliyetleri hedefleyen trendle uyum göstermesi, ikinci nedeninin ise rekabet ettiği hikayelerin kalitesi olduğunu belirtmektedir. Otomatik üretilen haber metinlerinin, ayrıntılara, arka plan bilgisine önem veren ve daha canlı dil veya mizaha sahip büyük haber kuruluşlarının sunduğu kaliteli gazetecilikle rekabet edemeyebileceği, ancak internette serbestçe erişilebilen bilgiler için çitanın nispeten düşük olması nedeniyle bu rekabetin mümkün olacağı vurgulanmaktadır.

Algoritmik olarak üretilen haberlerin algılanan kalitesi ve güvenilirliğine dair ilk çalışmalar, otomatik yazılı ve insan tarafından üretilen metinler arasındaki farkın neredeyse ayırt edilemez olduğunu ortaya koymuştur (Clerwall, 2014; Van der Kaa ve Krahmer, 2014). Diğer taraftan, gazeteciler ve araştırmacıların bir kısmı da haber kalitesi ve halkın YZ kullanımı nedeniyle gazeteciliği daha az güvenilir görmesi riski konusunda endişe duymaktadır (Murcia vd., 2022). Diakopoulos (2019: 78), YZ haberciliğinde, haber kalitesini belirleyen unsurlardan dil kullanımı, okunabilirlik, doğruluk ve güvenilirlik, tarafsızlık ve etik standartlar gibi sorunlar bulunduğunu ifade etmektedir. Carlson (2015) ve Graefe (2016) de YZ’nın, gazeteciliğin hızını ve verimliliğini artırdığına, aynı zamanda kalite ve özgünlük konusundaki sorunlara dikkati çekmiştir. YZ’nın yazdığı metinlerin genellikle yüzeysel ve bağlamdan yoksun olduğu, dil kullanımının monoton nitelik arz ettiğini belirten Carlson (2015), bu teknolojinin karmaşık konularla ilgili haber üretiminde insan gazetecilerin becerilerine ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir.

YZ’nın yazdığı haberlerin özelliklerini, gazetecilerin yazdığı haberlerle kıyaslayan Murcia Verdú ve arkadaşlarının çalışması (2022), YZ’nın sınırları olduğunu göstermektedir. Günümüzde, YZ’nın ekonomik nedenlerle haber merkezlerine hakim olmaya başladığı, ancak bunun daha iyi metinler üretebilmesi nedeniyle gerçekleşmediğini ortaya koyan bu çalışmanın bulguları, gazetecilerin yazdığı haberlerin, YZ’nın ürettiği haberlere göre, hikayede yaşananlara daha yakın anlatıya sahip olduğunu, kavramların, kelimelerin az tekrarlandığını ve daha fazla sözcük zenginliğinin bulunduğunu gösterirken, doğrulanabilir veri sayısı bakımından ise YZ haberlerinin ileride olduğunu ortaya koymuştur.

YZ’nın en önemli sınırlamalarından biri bağlamı algılayamamasıdır. YZ, bağlamı insanlar gibi yorumlama yeteneğine sahip değildir. Bu durum, algoritmaların bağlam ve kültürel bilgiye dayanan alaycılığı, ironi veya diğer mecazi dil biçimlerini tanımlamasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, algoritmalar, eğitildikleri veriler kadar nesneldir

ve bu veriler önyargılı veya eksikse, algoritma bu önyargıları yansıtır. YZ, içerik doğruluğunu ve güvenilirliğini iyileştirme potansiyeline sahip olsa da sınırlamalarına dikkatli yaklaşmak ve potansiyel faydalarının üst düzeye çıkarılması için teknolojiyi iyileştirmeye yönelik çalışmaları devam ettirmek büyük önem arz etmektedir (AIContentfy, 2024).

YZ'nın kaliteli içerik üretiminde sınırları belirleyen bir faktör de büyük dil modelleri eğitilirken yer verilen kaynaklardır. YZ dil modelleri, hangi kaynak dili ile eğitilmişse o kaynağın dilinde daha verimli sonuçlar sunmaktadır. Son dönemdeki analizlere göre, bu dil modellerinin eğitilirken Türkçeye yeterli oranda yer verilmediği anlaşılmaktadır. Örneğin, Meta'nın dil modelinde Türkçeye yer verilmezken, OpenAI modelinin eğitiminde ise Türkçe kaynaklar sadece yüzde 0,16 oranında kullanılmaktadır (Duyar, 2024). Bu durum, YZ tarafından yazılan Türkçe haberlerin güvenilirliğini ve içerik kalitesini de olumsuz etkileyecektir. Çünkü, YZ'nin eğitildiği veri setlerinin kalitesi ve doğruluğu, haberlerin güvenilirliğini belirleyen bir faktördür.

Dinamik alan olarak gelişim gösteren YZ sistemlerindeki iyileştirmeler, sınırlamalara bağlı olarak, haberlerin içerik kalitesine ilişkin tespit edilen sorunların üstesinden gelmede önemli rol oynayacaktır. Son dönemde, alandaki gelişmeler sayesinde insan müdahalesi olmadan içerik sunan internet haber siteleri yeni yeni ortaya çıkmakta, bunlardan biri de Türkiye merkezli "dipnot.tv" isimli haber sitesi, Türkçe haberler yayınlamaktadır. Çalışmanın da odağını oluşturan bu haber sitesi özelinde, YZ'nın Türkçe haber üretiminde, geleneksel gazetecilikte benimsenen temel haber yazma kurallarına ne ölçüde uyum sağladığı analiz edilerek, sistemin son durumunu izleyebilmek ve analiz edebilmek adına önemli veri çıktıları sunulmaktadır.

Yöntem

Teknolojik gelişmelerle haber akışında yaşanan hızlanma, gazetecilikte nesnellik, doğruluk ve açık ifade gibi değerlerin korunmasını sağlamak için geliştirilen haber yazma kuralları bakımından sorunları da beraberinde getirmiştir. Paulussen ve

Ugille (2008), dijital habercilikte hızın ve haberin kısa sürede yayımlanmasının doğruluk üzerinde baskı oluşturduğunu, bu nedenle hatalı haberlerle sık karşılaşıldığını ifade etmektedir. YZ'nın, dijital haber medyasındaki bu tür içerik sorunlarının üstesinden gelip gelemeyeceği sorusu önem arz etmektedir. ABD ve Avrupa ülkelerinde, YZ haberciliğinde içerik kalitesine ilişkin çalışmalara sıkça rastlanırken (Diakopoulos, 2019; Carlson, 2015; Graefe, 2016; Moran ve Shaikh, 2022; Murcia Verdú vd., 2022), Türkiye'de ise konuyla ilgili sınırlı çalışmalar bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle tasarlanan çalışmanın odağını, Türk medyasında YZ'nın yazdığı haber metinlerinin içerik kalitesi oluşturmaktadır. YZ'nın Türkçe haber üretimi noktasındaki etkinliğinin ortaya konulmasının amaçlandığı çalışmada, aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır;

- YZ'nın yazdığı Türkçe haberler, haber değeri kriterlerini ne şekilde karşılamaktadır?
- YZ'nın yazdığı Türkçe haberlerde doğruluk, tarafsızlık, kesinlik ve anlamlılık gibi nitelikler nasıl ve ne ölçüde sağlanmaktadır?
- YZ'nın yazdığı Türkçe haber metinleri, haber kurgu tekniklerine hangi açılardan uygunluk göstermektedir?
- YZ'nın oluşturduğu Türkçe haberlerde, haber yazma kurallarına uyum ne şekilde gözlemlenmektedir ve hangi alanlarda eksiklikler bulunmaktadır?

Çalışmanın evrenini, sadece YZ uygulaması tarafından üretilen haberlerin yayınlandığı Türkçe haber siteleri oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemine başvurularak tüm içeriği yapay zeka tarafından oluşturulan haber sitelerinden biri olarak dipnot.tv örneklem olarak seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yönteminde, örnekleme oluşturan birimlerin, çalışmanın sorularına yanıt bulunacağına inanılan birimlerden seçildiği düşüncesi esastır (Sencer, 1989: 386). Örneklemin belirlenmesinde, sitedeki tüm haber metinlerinde, "bu haber yapay zeka tarafından oluşturulmuştur" ibaresinin bulunması, bu yönüyle YZ haberciliği alanında Türkiye'de ilk uygulamalardan biri

olması etkili olmuştur. Bu kapsamda, 06.12.2023-05.01.2024 tarihleri arasında sitede ekonomi, politika, diplomasi, eğitim, sağlık, kültür sanat, finans, çevre, asayiş ve spor kategorilerinden, YZ'nin geleneksel haber yazma kuralları açısından etkinliğini detaylı olarak analiz edebilmek için 1'er örnek alınarak toplam 10 haber metni analiz edilmiştir. Çok sayıda örnek yerine tekil örneklerin incelenmesi, araştırmacıya belirli örneklerle derinlemesine inceleme imkânı sağlamakta, zaman ve maliyet olarak da yürütülebilir bir araştırma yapmasını kolaylaştırmaktadır (Kvale, 1994; Pope, Ziebland, ve Mays, 2006).

Haber metinleri incelenirken, nitel analiz yöntemi esas alınmıştır. Bu yöntemle araştırılan konu niteliksel açıdan incelenmekte ve belli özelliklerin bulunması amaçlanmaktadır. Bu yöntem, daha derinlemesine, betimsel ve yorumlayıcı bir analiz olanağı sunmaktadır (Patton, 2002). Verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı gerçeklerin açığa çıkarılmasının hedeflendiği bu yöntemde, dokümanlardan elde edilen nitel verilerinin işlenmesi, kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde aşamalar bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışmada, araştırma problemine ilişkin verilerin analizinde, Halil İbrahim Gürcan'ın (2014) "haber sitelerinde içerik değerlendirme ölçütünden" hareketle çalışmaya özgü kodlama tablosu oluşturulmuştur. Örneklem dahilindeki haber sitesinde yer verilen ekonomi, politika, diplomasi, eğitim, sağlık, kültür sanat, finans, çevre, asayiş ve spor kategorilerinden, haber hiyerarşisi esas alınarak en son yayınlanan 1'er haber, tablo 1'de yer verilen forma göre değerlendirilmiştir. Araştırma tarihi sınırlılığı kapsamında ulaşılan haberlerin incelenmesi tamamlandıktan sonra, iki uzman tarafından birbirinden bağımsız kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlayıcılar arasındaki uyuma bakılmış (Poindexter ve McCombs, 2000: 203), farklı kodlamaların nedenleri ele alınarak, uzlaşılan görüş doğrultusunda, analiz edilmek üzere kodlamalara son şekli verilmiştir. Hesaplanan uyumun yüzde 87 düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1
Kodlama tablosu

<i>Kriter</i>	<i>Tanım</i>	<i>Kodlama Kategorisi</i>
Önemlilik	Haber içeriğinin toplumsal veya bireysel açıdan önemli olmasıdır.	Var/Yok (1/0)
Güncellik	Haber konusunun güncel bir olay veya konu olmasıdır.	Var/Yok (1/0)
Olumsuzluk	Haberde negatif olaylara (cinayet, kaza, felaket vb.) yer verilmesidir.	Var/Yok (1/0)
Beklenmediklik	Haber içeriğinde şaşırtıcı, sıra dışı unsurların bulunmasıdır.	Var/Yok (1/0)
Anlamlılık	Haber konusunun bireylerin veya toplumun değerleri, inançları veya duygularıyla ilişkisi olmasıdır.	Var/Yok (1/0)
Yakınlık	Haber konusunun okuyucuya coğrafi, kültürel veya duygusal yakınlığının bulunmasıdır.	Var/Yok (1/0)
Diğer	Tanınımlılık, kişiselleştirme, kompozisyon vd. haber değeri unsurlarının bulunmasıdır.	Var/Yok (1/0)
<i>Kriter</i>	<i>Tanım</i>	<i>Kodlama Kategorisi</i>
Kaynakların belirtilmesi	Haber içeriğinde kaynaklara yer verilmesidir.	Evet/Hayır (1/0)
Doğrulanabilirlik	Haberin başka kaynaklarla doğrulanabilir nitelikte olmasıdır.	Evet/Hayır (1/0)
Editöryal işlem izi	Haberin editörlerce gözden geçirilip geçirilmediğine dair izlenimdir.	Evet/Hayır (1/0)
Dil ve gramer hatasızlığı	Haber metninin dil, gramer ve yazım açısından hatasız olmasıdır.	Evet/Hayır (1/0)
<i>Kriter</i>	<i>Tanım</i>	<i>Kodlama Kategorisi</i>
Reklam yoğunluğu	Haberin yayınlandığı sayfada reklamların sayısal yoğunluğudur.	Sayı (0,1,2,...)
Haber-yorum ve reklam ayrımı	Haber içeriğinin reklam ve yorum yazılarından net ayrılmasıdır.	Evet/Hayır (1/0)
Yorum yazılarının gösterimi	Yorumların açık bir şekilde ayrılmasıdır.	Evet/Hayır (1/0)
<i>Kriter</i>	<i>Tanım</i>	<i>Kodlama Kategorisi</i>
Haber Güncelleme Sıklığı	Haberlerin güncellenme sıklığını belirten süredir.	Süre bazlı ölçüm
Site Güncelleme Bilgisi	Haberin son güncellenme tarihine dair bilginin mevcut olmasıdır.	Var/Yok (1/0)
Günlük Haber Yayını	Belirli bir kategoride günlük olarak haberlerin yayınlanıp yayınlanmadığını gösterir.	Evet/Hayır (1/0)
Son Dakika Haberleri	Anlık önemli gelişmelerin yayınlanıp yayınlanmadığını belirtir.	Evet/Hayır (1/0)
<i>Kriter</i>	<i>Tanım</i>	<i>Kodlama Kategorisi</i>
Haber kurgusuna uygunluk	Haberin, uygun kurgu tekniğiyle düzenlenmesidir.	Evet/Hayır (1/0)
Haberin yapısı	Haber metninin başlık-spot-gövde kısımlarına sahip olup olmadığıdır.	Evet/Hayır (1/0)
Yazım kurallarına uygunluk	Haber yüklemeleri kullanımında hata olup olmadığıdır.	Var/Yok (1/0)
Noktalama işaretleri doğruluğu	Noktalama hatalarının olup olmadığıdır.	Var/Yok (1/0)
İmla hataları	Kelime imlasi hatası olup olmadığıdır.	Var/Yok (1/0)
Paragraf düzenlemesi	Her yeni bilginin farklı paragrafta verilip verilmediğidir.	Evet/Hayır (1/0)
Cümle anlam açıklığı	Haber metnindeki cümlelerin dilbilgisi kurallarına uygun, anlaşılır, tutarlı ve açık bir şekilde ifade edilip edilmediğidir.	Evet/Hayır (1/0)
5N ve 1K Kuralı	Haber metninde kim, ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl sorularının cevabının olup olmadığıdır.	Evet/Hayır (1/0)

Bulgular

Yeni nesil haber platformu “dipnot.tv” sitesinin künye bölümünde, insansız haber üretimin, Matnon şirketine ait YZ destekli “News Curator” uygulaması aracılığıyla yapıldığı belirtilmektedir. Bu uygulama üzerinden, dipnot.tv’de, 12 Aralık 2023’te yapılan “Dipnot ve Haberciliğin Geleceği” başlıklı paylaşımda, sitenin amacı ve hedeflerine ilişkin bilgi yer almaktadır. Bu paylaşımına göre, dipnot.tv’de, haber toplama, üretme ve sunma süreçlerinde yeniliklerin kullanıldığı, doğru, hızlı ve ilgi çekici haber sunulmasının hedeflendiği belirtilmektedir. Dipnot’un, “News Curator” uygulaması aracılığıyla, çeşitli kaynaklardan web sitelerine entegre olarak, 14 Aralık 2023’ten beri ekonomiden kültür sanata

eğitimden politikaya kadar Türkiye ve dünyadaki gelişmelerle ilgili haberlerin yayınladığı görülmektedir. RSS beslemeleri, haber platformları, API’ler ve kazıma yöntemleri dahil çeşitli kaynakları tarayarak kapsamlı haber veri tabanı sağlayan News Curator’un ürettiği her haber metninde ise “bu haber yapay zeka tarafından yazılmıştır” ibaresi bulunmaktadır. Tablo 2’de de yer verildiği gibi, politika, diplomasi, spor ve asayiş alanlarında 1-2 günde, ekonomi ve sağlık alanında 4-5 günde, çevre ve kültür sanat alanında 6-7 günde, eğitim ve finans alanında ise 20-21 günde bir güncelleme yapıldığı, günlük ortalama 22 haberin yayımlandığı görülmektedir. Sitede, 31 Aralık 2023 itibarıyla toplam 591 haber yayımlandığı belirlenmiştir.

Tablo 2

Haber Metinlerinin Nitel Analizi

A. HABER DEĞERİ										
	<i>Ekonomi Haberi</i>	<i>Politika Haberi</i>	<i>Eğitim Haberi</i>	<i>Sağlık Haberi</i>	<i>Diplomasi Haberi</i>	<i>Finans Haberi</i>	<i>Çevre Haberi</i>	<i>Spor Haberi</i>	<i>Kültür Sanat Haberi</i>	<i>Asayiş Haberi</i>
Önemlilik	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Güncellik	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Olumsuzluk	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Var
Beklenmediklik	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Anlamlılık	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Yakınlık	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Var
Diğer	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
B. DOĞRULUK										
	<i>Ekonomi Haberi</i>	<i>Politika Haberi</i>	<i>Eğitim Haberi</i>	<i>Sağlık Haberi</i>	<i>Diplomasi Haberi</i>	<i>Finans Haberi</i>	<i>Çevre Haberi</i>	<i>Spor Haberi</i>	<i>Kültür Sanat Haberi</i>	<i>Asayiş Haberi</i>
Haber içeriğinde kaynaklara yer verilmiş mi?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Hayır
Haber başka kaynaklardan doğrulanabilir özellikte mi?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Haberlerin editöryal işleminden geçmiş izlenimi var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Haber, gramer, hece ve yazım hatalarından arındırılmış mı?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır
C. YANSIZLIK										
	<i>Ekonomi Haberi</i>	<i>Politika Haberi</i>	<i>Eğitim Haberi</i>	<i>Sağlık Haberi</i>	<i>Diplomasi Haberi</i>	<i>Finans Haberi</i>	<i>Çevre Haberi</i>	<i>Spor Haberi</i>	<i>Kültür Sanat Haberi</i>	<i>Asayiş Haberi</i>

Ana sayfada reklam kullanım yoğunluğu (sayısal adet)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Haber içeriği, reklam ve yorum yazılarından kolaylıkla ayrılabilir mi?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
Yorum yazıları açıkça gösterilmiş mi?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
D. GÜNCELLİK										
	<i>Ekonomi Haberi</i>	<i>Politika Haberi</i>	<i>Eğitim Haberi</i>	<i>Sağlık Haberi</i>	<i>Diplomasi Haberi</i>	<i>Finans Haberi</i>	<i>Çevre Haberi</i>	<i>Spor Haberi</i>	<i>Kültür Sanat Haberi</i>	<i>Asayiş Haberi</i>
Haberler ne kadar süreyle güncelleniyor?	4-5 gün	1-2 gün	20-21 gün	4-5 gün	1-2 gün	20-21 gün	6-7 gün	1-2 gün	6-7 gün	1-2 gün
Son güncelleme bilgisi var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Günlük haberler veriliyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Son dakika haberleri veriliyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
E. HABER YAZIM KURALLARI VE DİL KULLANIMI										
	<i>Ekonomi Haberi</i>	<i>Politika Haberi</i>	<i>Eğitim Haberi</i>	<i>Sağlık Haberi</i>	<i>Diplomasi Haberi</i>	<i>Finans Haberi</i>	<i>Çevre Haberi</i>	<i>Spor Haberi</i>	<i>Kültür Sanat Haberi</i>	<i>Asayiş Haberi</i>
Haber, uygun kurgu tekniğiyle yazılmış mı?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Haberin yapısı doğru ve açık anlamaya uygun mu?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Evet
Haber yüklemeleri kullanımında hata var mı?	Var	Var	Var	Var	Var	Hayır	Var	Var	Var	Var
Noktalama işaretleri doğru mu?	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
İmla hatası var mı?	Var	Hayır	Yok	Evet	Hayır	Evet	Yok	Hayır	Yok	Var
Her yeni bilgiye farklı bir paragrafta yer verilmiş mi?	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
5N-1K kuralına uygun mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet
Haber; Başlık-spot-haber metni olarak verilmiş mi?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet

Ekonomi Haberi

Ekonomi kategorisinde, 30 Aralık 2023 tarihli “İstanbul'da Fiyat Listesi Denetimi: Yeni Yıl'da Menü Zorunluluğu ve Cezalar Geliyor” başlıklı haber, incelenmiştir.

Ekonomi haberi, ürün veya hizmet fiyatlarındaki fahiş zam oranlarına karşı alınan önlemleri konu edinmesine bağlı olarak, haber kriterlerinden “güncellik” ve “önemlilik” unsurunu içermektedir. Haberin ayrıca, aktarılan bilginin sade ve anlaşılır olması bakımından “anlamlılık”, geniş bir kitleyi ilgilendiren nitelikte olması nedeniyle de “yakınlık” ve “ilgiliilik” kriterlerini karşıladığı belirlenmiştir. Haberin nitelikleri bakımından değerlendirildiğinde, haberde, kurum yetkilisinin kaynak olarak gösterildiği, doğrulanabilir nitelikte bilgi aktarıldığı görülmektedir. İçerikte yetkili açıklamalarının aktarıldığı, yorum ve reklama yer verilmediği saptanmış, dolayısıyla haberin “yansızlık”, “gerçeklik” ve “doğruluk” ilkeleriyle uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

Ters piramit kurgu tekniğine göre, başlık ve spotta önemli bilginin aktarıldığı haberin gövde kısmında detayların aktarıldığı belirlenmiştir. “5N ve 1K” uygulamasındaki tüm soruların yanıtladığı, her yeni bilgi ve görüşü farklı paragrafta aktarma, imla, iyelik eki kullanmama, sıfat ve sayıların, adı geçen kişi ya da kişilerin unvan, ad ve soyadı ile yazılmasında kurallara uyulduğu saptanmıştır. Ancak haberin gövde kısmında, “yüklem” uyumu açısından hatalar görülmüştür. Gövdede, ilk cümlede “ziyaret etti” şeklinde etken, ikinci cümlede “aktarıldı” şeklinde edilgen, üçüncü cümlede “belirtti” şeklinde etken ve dördüncü cümlede de “ifade edildi” şeklinde edilgen yapıda yüklem kullanılmıştır. Buna benzer hata, son paragrafta da tespit edilmiştir. Haberde, sözlü açıklamalar, yazılı açıklama olarak algılanmıştır.

Harf hatasına ise sadece haberin son paragrafın ilk cümlesinde rastlanmıştır. İnsan üretimi haberlerde imla hatalarına sıklıkla rastlandığı dikkate alındığında, YZ'nin bu bakımdan başarılı sonuç ortaya koyduğu söylenebilir. Güncellikle ilgili bulgulara bakıldığında ise ekonomi kategorisinde

son güncelleme bilgisine yer verildiği, düzenli haber akışının olmadığı görülmektedir.

Görsel 1

Dipnot.tv Ekonomi Haberi Makalesi

Kültür Sanat Haberi

Kültür sanat kategorisinde, ünlü karikatürist Erdil Yaşaroğlu'nun, İstanbul'da açtığı kişisel sergisiyle ilgili haber analiz edilmiştir. Kültür sanat haberi, “yakınlık”, “güncellik” ve “anlamlılık”, ayrıca ünlü bir sanatçının öne çıkarılmasına bağlı olarak “seçkin kişilerle bağlantı” haber değeri bulunmaktadır. Haberin, haber niteliklerinden “doğruluk”, “anlaşılabilirlik”, “gerçeklik” ve “objektiflik” ilkeleri bakımından değerlendirildiğinde, doğrulanabilir nitelikte, gerçeğe uygun bilginin, yorum ve reklama yer verilmeden yansız şekilde aktarıldığı anlaşılmaktadır.

Ters piramit kurgu tekniğine göre düzenlenen haberin başlık, spot ve giriş paragrafında, en önemli bilginin aktarıldığı, gövde kısmında anlaşılır kurgu oluşturulduğu belirlenmiştir. “5N ve 1K” uygulamasıyla uyumlu olduğu görülen metinde, haber üslubu olarak açıklık, sadelik dikkati çekmektedir. Şimdiki zaman kipi ile renkli dilin kullanıldığı metinde, zaman ve yüklem ilkesi bakımından sorun bulunmamaktadır. Ancak metinde, ilk ara başlıktan sonraki paragrafta, “Aynı zamanda geçmişte katıldığı karma sergilere de atıfta bulunarak sanat yolculuğunun devam ettiğini vurguluyor” şeklindeki cümlede, belirsiz özne kullanılarak hata yapılmıştır. Bu cümlemin, “Sanatçı Yaşaroğlu” ifadesiyle başlaması doğru olacaktır. Yine, metnin ikinci ara başlığından sonraki paragrafta mesleki unvan veya pozisyonu belirtilen kişinin soyadına yer verilmediği saptanmıştır.

Her yeni bilginin ayrı paragrafta aktarılması,

iyelik ekinin kullanılmaması, ara başlık, sıfat ve sayıların yazılmasında dikkate alınan ilkeler ve imla kurallarının ise metinde doğru şekilde uygulandığı tespit edilmiştir. Güncellikle ilgili bulgular da kültür sanat kategorisinde son güncelleme bilgisinin bulunduğunu, düzenli haber akışının olmadığını, haftada 2-3 haberin yayımlandığını göstermektedir.

Görsel 2

Dipnot.tv kültür sanat haberi makalesi

Eğitim Haberi

Eğitim kategorisinde de kamuoyunda tartışmalara yol açan okullardaki bir uygulamanın ele alındığı haber, anlatılmalıdır. Haberin, Milli Eğitimin yeni uygulamasıyla ilgili olması bakımından “önemlilik”, yayımlandığı dönemde medyada tartışılan konu olması nedeniyle “güncellik”, ayrıca bilginin sade ve anlaşılır olması yönüyle “anlamlılık”, bir öğrencinin sınıf annesiyle ilginç diyaloglarını da kapsaması nedeniyle “ilginçlik” ve “beklenmediklik” kriterleri bakımından haber değeri bulunduğu belirlenmiştir. Eğitim haberinin, bilginin doğrulanabilir nitelikte, gerçeğe uygun, yorum ve reklama yer verilmeden yansız aktarıldığı, dolayısıyla haber niteliklerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Haberde, 5N ve 1K kuralının hatasız uygulandığı, kurgunun ise başarılı olmadığı belirlenmiştir. Başlık, spot ve giriş paragrafında konunun özü aktarılmış, ancak gövde kısmında konu bütünlüğünü ve akıcılığı bozan cümlelere rastlanmıştır. Giriş paragrafının son cümlesindeki ifadelerin haber dilinden ziyade bilimsel makaleye özgü yapıda olması dikkati çekmiştir. Metnin sonraki paragraf geçişlerinde kopukluk

bulunmaktadır. Giriş paragrafında, Milli Eğitim Bakanlığının yazısına değinilirken, sonraki paragrafta konuyla ilgili kamuoyu tartışmalarına, ardından yeniden Bakanlık yazısına yer verildiği görülmektedir. Zaman ve yüklem kullanımına göre, haberin 3 ayrı cümlesinde hata saptanmıştır. Giriş paragrafının son cümlesinde “inceleyeceğiz”, dördüncü paragrafın son cümlesinde “yer almakta” ve son paragrafın son cümlesinde “izlenmektedir” şeklindeki yüklem, haber dilini yansıtmamaktadır. Giriş paragrafındaki son cümle, hatalı olup metinden çıkarılması gerekirken, “yer almakta” şeklindeki ifade “yer alıyor”, “izlenmektedir” ifadesi ise “izleniyor” şeklinde düzeltilmelidir.

Her yeni görüşün ayrı bir paragrafta anlatılması, iyelik ekinin kullanılmaması, açıklık, sadelik, objektiflik gibi kullara göre başarılı bir metin olarak düzenlenen haber metninde, yazım hatasının bulunmaması dikkati çekmektedir. Güncellikle ilgili bulgulara bakıldığında, eğitim sayfasında son güncelleme bilgisinin bulunduğu, düzenli haber paylaşımı yapılmadığı görülmektedir.

Görsel 3

Dipnot.tv Eğitim Haberi Makalesi

Çevre Haberi

Araştırmada, çevre kategorisinde, Antarktika'daki bir buzdağının hareket etmesinin çevreye olumsuz etkilerinin ele alındığı haber, incelenmiştir. Haberin, önemli bir çevre sorununu konu edinmesinden dolayı “önemlilik”, “güncellik”, “olumsuzluk”, bilginin açık ve anlaşılır olmasına bağlı olarak “anlamlılık”, uluslararası boyutuyla da “ilgililik”

haber değerine sahiptir.

Haberde, bilgi kaynağının belirsiz olduğu, doğrulanabilir nitelikte aktarılmadığı, dolayısıyla “doğruluk” ve “gerçeklik” niteliklerinin bulunmadığı belirlenmiştir. Anlaşılır kurgunun oluşturulduğu belirlenmiştir. Başlık, spot ve giriş paragrafında, en önemli bilgi aktarılmış, 5N 1K kuralı dikkate alınmıştır. Zaman ve yüklem kuralı, başlık, spot, giriş paragrafında hatasız uygulanırken, gövde kısmında sorunlar saptanmıştır. Haberin ikinci paragrafında, “sahiptir” ve “kalınlığındadır” şeklindeki yüklem, haber dilini yansıtmamaktadır. Akıcılığı bozan bu tür anlatım, sonraki paragrafların tamamında görülmektedir. İmla kurallarına uygun düzenlenen haberde, açıklık, sadelik gibi ilkeler bakımından da sorun bulunmamaktadır. Çevre kategorisinde, son güncelleme bilgisinin bulunduğu, ayda 1-2 haberin yayınlandığı belirlenmiştir.

Görsel 4

Dipnot.tv Çevre Haberi Makalesi

Asayiş Haberi

Asayiş kategorisinde, “Almanya’nın Aradığı Organize Suç Örgütü Lideri İstanbul’da Yakalandı” başlıklı haber incelenmiştir. Haberin, uluslararası suç örgütü liderinin yakalanması gibi önemli gelişmeyle ilgili olması nedeniyle “önemlilik” ve “olumsuzluk”, zanlının Türkiye’de bulunması dolayısıyla “yakınlık”, hem Türkiye hem Almanya’yı ilgilendiren gelişme olması yönüyle de “ilgililik” değeri bulunmaktadır. Haberde, bilginin, gerçeğe uygun, yorum ve reklama yer verilmeden yansız olarak aktarıldığı, diğer taraftan içeriğin, kaynağın

belirsiz olması nedeniyle haber niteliği bakımından sorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Haberde, 5N ve 1K kuralının tam uygulanmadığı belirlenmiştir. Bilgiyi paylaşan kaynak belirsiz durumdadır. Diğer platformlardaki insan üretimi haberlere bakıldığında, konuyla ilgili Türkiye İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya’nın sosyal medyadan paylaşım yaptığı, bu paylaşımda, zanlının yakalanmasıyla ilgili farklı detaylar da aktardığı görülmüştür (Taşdemir, 2023). Bu bilgilere, “dipnot.tv” sitesinde yer verilmediği anlaşılmaktadır.

Ters piramit tekniğine göre düzenlenen haberde, başlık ve spot önemli bilgiyi içermektedir. Gövde kısmında, akıcılığı bozan, zaman ve yüklem kullanımı bakımından hatalı iki cümle bulunmaktadır. Metnin son ara başlığından sonra

gelen ilk paragraftaki bir cümlede aktarma fiili olarak kullanılan “teşkil etmekte” ifadesi, yüklem ilkesine uygun değildir. Bu ifadenin, “teşkil ediyor” şeklinde olması gerekir. Sadece bir cümlede anlatım bozukluğu belirlenmiştir. Metnin ikinci ara başlığından sonraki paragrafta yer alan, “İstanbul’a sığınak bulan Schroeder ve örgütünün” ifadesi, “İstanbul’u sığınak edinen Schroeder ve örgütünün...” veya “İstanbul’a sığınan Schroeder ve örgütünün...” şeklinde düzenlenmelidir. Güncellikle ilgili bulgulara göre, asayiş kategorisinde son güncelleme bilgisinin bulunduğu, haftada 1-2 haberin yayınlandığı anlaşılmaktadır.

Görsel 5

Dipnot.tv Asayiş Haberi Makalesi

Finans Haberi

Çalışmada, finans kategorisinde, “Küresel

Piyasalarda Gözler, ABD İstihdam Raporunda" başlıklı haber, incelenmiştir. Bulgulara göre, haberin, uluslararası etkileri bulunan gelişmeyle ilgili olması nedeniyle "önemlilik", "güncellik", "yakınlık" ve "ilgililik" haber değeri bulunmaktadır. Bilginin, gerçeğe uygun, yoruma yer verilmeden objektif ve açık olarak aktarıldığı belirlenen haberde, "doğruluk", "gerçeklik", "anlamlılık" ve "objektiflik" niteliklerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Haberde, karmaşık kurgu dili kullanılmıştır. Başlık, spot ve girişte farklı konulara değinildiği, uyum sorunu olduğu görülmektedir. Ayrıca "Dolar ve

Altın Fiyatlarındaki Seyir" şeklindeki alt başlık, yüklemsiz ve güçlü ifadede yoksundur. Zaman ve yüklem kullanımında ise bir uyum bulunmaktadır. Şimdiki ve dili geçmiş zaman kipinin kullanıldığı metinde, aktarma fiilleri bakımından hatalı uygulamaya, sadece ikinci ara başlıktan sonraki paragrafın son cümlesinde rastlanılmıştır. Bu cümledeki "öngörüyor" şeklindeki yüklem, "öngörülüyor" olarak düzeltilmesi gerekmektedir. İmla kurallarına göre de giriş paragrafında, "yansıyacak" şeklindeki ifadede eksik ek tespit edilmiş, bu ifadenin, "yansıyacağı" şeklinde düzenlenmesi gerektiği belirlenmiştir. 5N ve 1K kuralının başarılı bir şekilde uygulandığı finans haberinde, güncellikle ilgili bulgulara bakıldığında, son güncelleme bilgisinin bulunduğu, aylık 6-7 haberin yayınlandığı görülmektedir.

Görsel 6

Dipnot.tv Finans Haberi Makalesi

Politika Haberi

Çalışmada, politika kategorisinde, "Muharrem İnce ve Ekrem İmamoğlu, İkinci Kez Görüştü" başlıklı haber, incelenmiştir. Haberin, seçim öncesi iki önemli siyasetçinin görüşmesi gibi bir gelişmeyi bildirmesi bakımından "önemlilik", "güncellik" ve "ilgililik", sade

ve anlaşılır olması nedeniyle de "anlamlılık" değeri bulunmaktadır. Haberin, kaynak belirtilmemiş olması, eksik bilgi içermesi ve yorum ağırlıklı analize yer verilmesinden dolayı "objektiflik" ve "gerçeklik" ilkelerine uygun olmadığı belirlenmiştir. Ters piramit tekniğine göre düzenlenen haberde, anlaşılır kurgu oluşturulmuştur. Başlık, spot ve giriş paragrafının, haberin özünü yansıtacak şekilde düzenlendiği, ancak 5N ve 1K kuralına göre bazı eksikliklerin bulunduğu saptanmıştır. Metinde, görüşmenin nerede ve ne zaman gerçekleştiğine dair soruların yanıtı bulunmamaktadır. Görüşmeye ilişkin diğer medya platformlarında yayınlanan haberlere bakıldığında, bilgi kaynağının bir gazeteci-yazar olduğu, konuyla ilgili resmi açıklama yapılmadığı belirlenmiştir (AA, 2023).

Zaman ve yüklem ilkelerine göre, metnin ilk iki paragrafında hatalı uygulamaya rastlanılmamış, ancak ikinci ara başlıktan sonraki paragraflarda geniş zaman kipinde aktarma fiilleri kullanılarak hata yapılmıştır. Bu bölümdeki "sinyallerini verebilir", "yol açabilir", "bulunmakta", "başlangıcı olabilir", "köprü kurabilir" "merak uyandırmış durumda" şeklindeki ifadelerin, "sinyallerini veriyor", "yol açması bekleniyor", "bulunuyor", "başlangıcı olarak görülüyor", "ön görülüyor", "köprü kurabileceği düşünülüyor" "merak uyandırıyor" olarak düzeltilmesi gerekmektedir. Yazım hatasına rastlanılmamış, açıklık, sadelik bakımından sorun bulunmamıştır. Güncellikle ilgili bulgular da politika kategorisinde son güncelleme bilgisinin bulunduğunu, haftalık 14-15 haberin yayınlandığını göstermektedir.

Görsel 7

Dipnot.tv Politika Haberi Makalesi

Sağlık Haberi

Çalışmada, sağlık kategorisinde, "Türkiye'nin Nöroloji Uzmanlarından Botoks Uygulamaları

Konusunda “Önemli Uyarılar” başlıklı haber, incelenmiştir. Haberin, güncel konuyla ilgili uzman isimlerin uyarılarını içermesi bakımından, “önemlilik”, “olumsuzluk” ve “güncellik”, açık ve anlaşılır olması yönüyle de “anlamlılık” haber değeri bulunmaktadır. Haber nitelikleri bakımından değerlendirildiğinde, bilginin, doğrulanabilir, gerçeğe uygun, yorum ve reklama yer verilmeden yansız aktarıldığı belirlenmiştir.

Haber başlığının, güçlü etkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başlıkta yüklem bulunmadığı görülmektedir. Karmaşık kurgunun oluşturulduğu başlık bölümünde botoks uygulamalarına ilişkin uyarılar ön plana çıkarılırken, giriş paragrafında spota uygun şekilde hatalı botoks işlemlerinin sağlık problemi oluşturabileceği vurgulanmakta,

sonraki bölümde ise bağlantı kurulmaksızın nörolojik hastalıklara değinilmektedir.

Sağlık haberi metninde, 5N ve 1K kuralına göre yanıtının yer almadığı nokta bulunmamıştır. Zaman ve yüklem ilkelerine göre, sadece “Botoks Uygulamalarında Uzman Önerileri” şeklindeki ara başlığından sonraki paragrafta hatalar görülmüştür. Bu bölümdeki, “uyarmıştır” ve vurgulamıştır” aktarma fiillerinin, haberde yeri olmayan -mişli geçmiş zaman kipinde düzenlendiği belirlenmiştir. İmla kuralları bakımından ise iki ayrı cümlede büyük harf ve noktalama işareti kullanımında hata tespit edilmiştir. “Botoks Uygulamalarında Uzman Önerileri” şeklindeki ara başlığından sonraki bölümde “sağlık bakanlığı” ifadesinde kelimelerin ilk harfinin küçük harf, metnin son paragrafında

Görsel 8

Dipnot.tv Sağlık Haberi Makalesi

da “ise” bağlacından sonra virgül kullanılarak imla hatası yapılmıştır. Sağlık kategorisinde son güncelleme bilgisinin bulunduğu, haftalık 1-2 haberin yayınlandığı görülmektedir.

Diplomasi Haberi

Çalışmada, diplomasi kategorisinde, “ABD Dışişleri Bakanı Blinken, Gazze'deki Durumu Görüşmek Üzere Orta Doğu Turuna Çıkıyor” başlıklı haber, incelenmiştir. Haberin, Gazze'deki çatışmalara ilişkin, önemli bir ülke temsilcisinin bölge ülkelerine ziyaretini konu edinmesi bakımından, “önemlilik”, “güncellik”, “ilgililik” ve “tanınmışlık”, haberin açık ve anlaşılır bilgi içermesine nedeniyle “anlamlılık” değeri bulunduğu belirlenmiştir. Haber niteliklerine göre, “anlaşılabilirlik”, “gerçeklik”, “kamu yararı” ve “objektiflik” ilkelerine uygun olduğu, gerçeğe uygun bilginin, yorum ve reklama yer verilmeden yansız aktarıldığı anlaşılmaktadır.

Haber başlığının, 8-9 kelimeyi geçmemesi gerekirken, 12 kelimeden oluştuğu görülmektedir. Ancak başlık, haberin özünü yansıtmaktadır. Spotta ise Blinken'in hangi ülkeleri ziyaret edeceği belirtilirken, sözcüklerin dizilimi ve yüklem akıcı anlatıma sahip olmadığı belirlenmiştir. Kaynağı belirsiz bırakılan haberde, sadece son paragrafta “Miller'in belirttiğine göre” ifadesi kullanılarak aktarılan bilgiye dayanak oluşturulmakta, ancak Miller'in kim olduğu anlaşılmamaktadır. Miller'in, diğer medya platformlarına bakıldığında, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Matthew Miller olduğu belirlenmiştir (Oktay, 2023). YZ'nın, haber kaynağına, son paragrafta sadece soyadını yazarak yer vermesi dikkat çekici bulunmuştur. Haberde, “Türkiye'de, NATO Gündemi” ara başlığından sonraki paragrafta ilk iki cümlede de yüklem olarak “olacak” ifadesi kullanılarak kelime tekrarı yapılmıştır. Son paragrafın ikinci cümlesinde de harf hatası yapıldığı

Görsel 9

Dipnot.tv Diplomasi Haberi Makalesi

görülmüştür. Güncellikle ilgili bulgular da diplomasi kategorisinde güncelleme bilgisinin bulunduğunu, haftalık 5-6 haberin yayınlandığını göstermektedir.

Spor Haberi

Çalışmada, spor kategorisinde, “Galatasaray ve Fenerbahçe'nin Süper Kupa Rekabetinde Dikkat Çeken İstatistikler” başlıklı haber incelenmiştir. Haberin, Türkiye'nin iki önemli futbol takımının, kupa karşılaşması öncesinde, başarı istatistiklerini konu edinmesine bağlı olarak “önemlilik”, “güncellik”, “ilgililik”, açık ve anlaşılır bilgiyi kapsaması bakımından da “anamlılık” değeri bulunmaktadır. Haber niteliklerine göre, “doğruluk”, “anlaşılabilirlik”, “gerçeklik” ve “objektiflik” ilkelerine uygun olduğu, bilginin doğrulanabilir nitelikte, gerçeğe uygun, yorum ve reklama yer verilmeden yansız aktarıldığı belirlenmiştir.

Ters piramit tekniğine göre düzenlenen haberin başlık, spot ve giriş paragrafının, önemli bilgiyi içerdiği, gövde kısmında detaylara yer verildiği görülmektedir. Metnin anlatı yapısının ise haberden ziyade köşe yazısı niteliğine sahip olduğunu orta koyan bulgular da söz konusudur. Metinde, haber dilinde yeri olmayan geniş zaman (-ir) ve mastarlı şimdiki zaman (-mektedir, -maktadır) kullanımına rastlanılmıştır. Fenerbahçe ve Galatasaray'ın önceki Süper Kupa maçlarına ilişkin istatistiki verilerine yer verilmiş, ancak iki takım arasında yapılacak Süper Kupa maçına ise hiç değinilmemiş olması dikkati çekmiştir. İmla bakımından, anlatım bozukluğu, yanlış noktalama işareti kullanımı ve yazım hatası bulunmamıştır. Güncellikle ilgili bulgulara göre ise spor kategorisinde güncelleme bilgisinin bulunduğu, haftalık 7-8 haberin yayınlandığı görülmektedir.

Görsel 10

Dipnot.tv Spor Haberi Makalesi Ekran Görüntüsü

Sonuç

Medya sektöründe, insan emeğini, toplumsal yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi YZ'ya devretme eğilimi söz konusudur. Belirli haber türlerinde ilk örnekleri görülen insansız haber üretimi, son yıllarda diğer haber kategorilerinde de yaygınlaşmaktadır. Nitekim çalışmamızın odak noktasını oluşturan “dipnot.tv” sitesi, tüm kategorilerde YZ tarafından yazılan haberleri yayınlamaktadır. YZ'nın, insan emeğinin yerini tamamen alıp alamayacağı tartışmaları devam ederken, bu çalışmada, dipnot.tv'de ekonomi, politika, eğitim, kültür sanat, asayiş, finans, spor, çevre, diplomasi ve sağlık kategorilerinde yayınlanan 1'er haber, nitel içerik analizi yöntemine başvurularak geleneksel haber yazma ilkeleri bakımından incelenmiştir. Bulgular, YZ tarafından üretilen haberlerin, geleneksel haber yazma kuralları bağlamında, belirli düzeyde başarı sağlandığını ancak bazı önemli eksikliklerin de varlığını ortaya koymaktadır.

İncelenen haberlerde, haber değeri unsurlarından özellikle güncellik, önemlilik, anlamlılık ve yakınlık kriterlerinin büyük ölçüde karşılandığı belirlenmiştir. Bu bulgu, Diakopoulos'un (2019), YZ haberciliğinde algoritmaların internet kullanıcılarının konumu, ilgi alanları ve geçmiş davranışlarıyla bağlantılı olarak yakınlık unsurunu optimize etme avantajına vurgu yaptığı çalışmasıyla örtüşmektedir. İncelenen dipnot.tv haber örneklerinde, ekonomi, sağlık ve kültür-sanat kategorilerindeki içeriklerin de toplumsal açıdan önemli ve geniş kitleleri ilgilendiren

nitelikte olduğu görülmektedir. Ancak, haberlerde beklenmediklik gibi unsurlara neredeyse hiç yer verilmediği, bu bulgu da Galtung ve Ruge'nün (1965) haber değeri teorisinde vurguladığı, geleneksel medyada yayınlanan haberlerde yaygın olarak başvurulan şaşırtıcı unsurların YZ tarafından yeterince karşılanamadığını göstermektedir.

Haberlerde, 5N ve 1K kuralı bakımından, ekonomi, kültür sanat, eğitim, çevre, sağlık, finans, diplomasi, spor ve çevre haberlerinde eksiklik bulunmadığı görülürken, asayiş ve politika

haberlerinde bu kurala tam olarak uyulmadığı belirlenmiştir. Bu durumun, YZ'nin, asayiş ve politika alanındaki kaynaklara erişim eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. İmla kuralı ihlali ise neredeyse hiç görülmemiştir. Ekonomi ve diplomasi haberinde 1'er harf hatası, asayiş ve finans haberi metinlerinde 1 anlatım bozukluğu, sağlık haberinde 1 yanlış noktalama işareti ve 1 yanlış büyük harf kullanımı tespit edilirken, kültür sanat, eğitim, çevre, politika ve spor haberleri ise imla kurallarına uygun düzenlendiği saptanmıştır. Haber metinlerinin yapısıyla ilgili bulgulara göre ise politika, kültür sanat, çevre ve asayiş haberlerinde başlık, spot, giriş bölümü ve gövde kısımlarının birbiriyle uyumlu olduğu, ekonomi, eğitim, finans, sağlık ve diplomasi haberlerinde konu bütünlüğünü ve akıcılığı bozan cümleler bulunduğu görülmüştür. Kültür sanat hariç diğer tüm kategorilerdeki haberlerin gövde kısmında, geniş zaman (-ir) ve mastarlı şimdiki zaman (-mektedir, -maktadır) kullanımına rastlanmıştır. Bulgular, tüm kategorilerdeki metinlerde kullanılan ana başlıkların, haberlerin özünü yansıttığını, ara başlıkların doğru yerde kullanıldığını, ancak ara başlıkların güçlü ve etkili olmadığını, araştırma makalesi niteliğinde olduğunu ortaya koymuştur. Haber yüklemlerinde uyumsuzluklar, tekrarlayan ifadeler ve anlatım bozukluklar dikkat çekici bulunmuştur. Bu durum, Carlson'ın (2015), YZ destekli içeriklerin monoton, tekrarlayan ve bağlamdan kopuk olma eğiliminde olduğuna yönelik tespitleriyle örtüşmektedir. Dolayısıyla, bu yeni teknolojinin dilsel akıcılık sorununun devam ettiği söylenebilir.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu da doğruluk kriterinin bazı kategorilerdeki haberlerde eksik kaldığını göstermektedir. Finans, politika ve çevre haberlerinde kaynak belirsizliği sorunu tespit edilmiştir. Söz konusu kategorilerde, haberde aktarılan bilginin kaynağının belirtilmemiş olması, geleneksel habercilik ilkeleri açısından önemli bir sorundur. Tokgöz (2015: 227), geleneksel gazetecilikte haber değeri yüksek bilginin paylaşıldığı haberlerde kaynağın belirtilmesinin önemli olduğunu ifade etmektedir. İncelenen finans, politika ve çevre haberlerinde de önemli

bilgiler paylaşılmasına rağmen bu ilkenin dikkate alınmadığı saptanmıştır. Clerwall'ın (2014) çalışmasında vurguladığı gibi YZ tarafından üretilen içeriklerin güvenilirliği konusundaki endişelere neden olabilecek sorunların devam ettiği görülmektedir. Nitekim, 2024 yılında yapılan bir çalışmada da YZ tarafından yazılan haberlerde güvenilirliğine dair sorunlar bulunduğunu ortaya koyan kanıtlar, bu durumu doğrulamaktadır (Paes, 2024).

Çalışmanın bir diğer bulgusu, dipnot.tv platformunda haber akışının düzensiz ve yavaş olduğudur. Çalışmanın yapıldığı dönemde, incelenen kategorilerle ilgili diğer medya kuruluşlarının haber sitelerinde haber akışı kesintisiz devam ederken, dipnot.tv'de yayınlanan haber kategorilerinde güncelleme sıklığının, politika, diplomasi, spor ve asayiş alanlarında 1-2 gün, ekonomi ve sağlık alanında 4-5 gün, çevre ve kültür sanat alanında 6-7 gün, eğitim ve finans alanında ise 20-21 güne kadar çıktığı belirlenmiştir. Haber akışının yavaş olmasının nedeni, YZ'nin hangi kaynaklardan, hangi haber içeriklerinin seçileceği, böylelikle hangi verilerin çekileceğini belirlemeye yönelik oluşturulmuş algoritmaların yanı sıra, insan etkileşimli kaynaklara YZ'nin mevcut teknolojiyle ulaşmasının mümkün olmaması ile açıklanabilir. YZ'nin, haber kaynağı olarak çevrimiçi kaynakların ötesine geçememesi, sahadaki son dakika gelişmelerine dair haber üretimini olanaksız kılmakta, dolayısıyla geline nokta da her alandan güncel haber üretimi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle özellikle saha haberciliğinin önemli olduğu asayiş, politika gibi alanlarda gazetecilerle işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırma bulguları, YZ'nin, Türkçe dilinde haber metni yazımında önemli bir seviyeye ulaştığını göstermektedir. Haber değeri unsurları, haber nitelikleri ve haber yazma kurallarının büyük ölçüde dikkate alındığı anlaşılmaktadır. YZ'nin haber akışındaki hız ve editoryal denetim sürecindeki ihmaller nedeniyle içerik kalitesinde yaşanan sorunların üstesinden önemli ölçüde gelebilecek bir seviyeye ulaştığını söyleyebiliriz. Ancak "dipnot.tv" haber örneklerine ilişkin bulgulardan

anlaşılacağı üzere, gelinen noktada, YZ'nin yazdığı bazı haberlerde, doğruluk, editöryal denetim, dil kullanımı ve haber güncelliği konularında yayın öncesi, redaktörlerin müdahalesine ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, YZ'nin, gazetecilerin yerini alıp alamayacağı tartışmaları bağlamında, gazeteci-YZ iş birliğine odaklanılması gerektiği, geliştirilecek işbirliği modelleri sayesinde medya alanında etik, estetik ve teknik standartların dikkate alındığı ve sürdürülebilir bir yapıda çok daha başarılı haber üretiminin mümkün olabileceği değerlendirilmiştir.

Kaynaklar

Anadolu Ajansı. (2024, 5 Ocak). İmamoğlu-İnce görüştü mü? CHP'den açıklama. Sözcü Gazetesi. <https://www.sozcu.com.tr/imamoglu-ince-gorustu-mu-chp-den-aciklama-p6136>

AIContentfy. (2024, 24 Temmuz). The impact of AI on content accuracy and reliability. <https://aicontentfy.com/en/blog/impact-of-ai-on-content-accuracy-and-reliability>

Arsan, E. (2003). Haber ve habercilik. İçinde S. Alankuş. (Derleyen), *Gazetecilik ve habercilik*. (ss. 137-151). IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Ay, A. (2022). Yapay Zeka Haberciliği ve Gazetecilik Tartışmalarına Dair Bir Değerlendirme. *TOJDAC*, 12(4), 913-926. <https://doi.org/10.7456/11204100/001>

Böyük, M. (2024). Artificial Intelligence Journalism: An Enquiry within the Framework of News Values and Ethical Principles. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (67), 142-160. <https://doi.org/10.47998/ikad.1467118>

Broussard, M. (2014). Artificial Intelligence for Investigative Reporting: Using an expert system to enhance journalists' ability to discover original public affairs stories. *Digital Journalism*, 3(6), 814-831. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.985497>

Carlson, M. (2015). The Robotic Reporter:

Automated Journalism and the Redefinition of Labor, Compositional Forms, and Journalistic Authority. *Digital Journalism*, 3(3), 416-431. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976412>

Clerwall, C. (2014). Enter the Robot Journalist: Users' perceptions of automated content. *Journalism Practice*, 8(5), 519-31. <https://doi.org/10.1080/17512786.2014.883116>

Copeland, B. (2023, 29 Kasım). *Artificial intelligence*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>

Çetinkuş, H. ve Keleş, N. (Editörler.). (2017). *Muhabir*. Anadolu Ajansı Yayınları.

de-Lima-Santos, M.F. ve Ceron, W. (2022). Artificial Intelligence in News Media: Current Perceptions and Future Outlook. *Journalism and Media* 3(1), 13-26. <https://doi.org/10.3390/journalmedia3010002>

Diakopoulos, N. (2014). Algorithmic Accountability. Journalistic Investigation of Computational Power Structures. *Digital Journalism* 3(3), 398-415.

Diakopoulos, N. (2019). Automating the news: How algorithms are rewriting the media. Harvard University Press.

Dipnot. (2023a, 6 Aralık). Türkiye'de Sınıf Anneleri Tartışılıyor: MEB'den Resmi Uyarı. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/meb-duyurdu-sinif-annesi-uygulamasi-tarih-oldu>

Dipnot. (2023b, 8 Aralık). 15 Aralık 2023 tarihinde Küresel Piyasalarda Gözler ABD İstihdam Raporunda: Dolar ve Altın Fiyatlarındaki Seyir. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/kuresel-piyasalarda-gozler-abdnin-istihdam-raporuna-cevrildi>

Dipnot. (2023c, 11 Aralık). Muharrem İnce ve Ekrem İmamoğlu İkinci Kez Görüştü. Dipnot. <https://>

- dipnot.tv/tr-TR/muharrem-ince-ile-ekrem-imamoglu-gorustu
- Dipnot. (2023d, 14 Aralık). Türkiye'nin Nöroloji Uzmanlarından Botoks Uygulamaları Konusunda Önemli Uyarılar. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/yanlis-botoks-hayati-tehdit-edebotulizm-hastaligina-davetiye-cikariyor>
- Dipnot. (2023e, 25 Aralık). Erdil Yaşaroğlu'nun Yeni Sergisi "Transatlantik" Sanatseverlerle Buluştu. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/erdil-yasaroglundun-kisisel-sergisi-transatlantik-ziyarete-acildi>
- Dipnot. (2023f, 27 Aralık). Almanya'nın Aradığı Organize Suç Örgütü Lideri İstanbul'da Yakalandı. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/kirmizi-bultenle-aranan-suc-orgutu-lideri-eric-schroeder-istanbulda-yakalandi>
- Dipnot. (2023g, 28 Aralık). Galatasaray ve Fenerbahçe'nin Süper Kupa Rekabetinde Dikkat Çeken İstatistikler. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/galatasaray-ile-fenerbahce-super-kupada-4-kez-karsilasacak>
- Dipnot. (2024h, 5 Aralık). ABD Dışişleri Bakanı Blinken, Gazze'deki Durumu Görüşmek Üzere Orta Doğu Turuna Çıkıyor. Dipnot. <https://dipnot.tv/tr-TR/blinken-gazzeyle-ilgili-turkiyeden-baslayacak-orta-dogu-gezisine-cikiyor>
- Dursun, Ç. (2005). Haber ve habercilik gazetecilik üzerine düşünmek. İçinde S. Alankuş (Derleyen), *Gazetecilik ve Habercilik* (ss. 69-90). IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Duyar, Z. (2024, 11 Nisan). Yapay zekanın Türkçesini geliştirecek ve Türk gibi düşünmesini sağlayacak dil modeli geliyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dosya-haber/yapay-zekanin-turkcesini-gelistirecek-ve-turk-gibi-dusunmesini-saglayacak-dil-modeli-geliyor/3188401>
- Galtung, J. ve Ruge, M. H. (1965). The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64-90. <https://doi.org/10.1177/002234336500200104>
- Graefe, A. (2016). *Guide to Automated Journalism*. Columbia University.
- Gürçan, H. İ. (2014). Haber sitelerinde içerik ve tasarıma yönelik değerlendirme ölçütlerine bir yaklaşım. *Selçuk İletişim*, 2(4), 90-99. <https://doi.org/10.18094/si.27047>
- Haleem, A., Javaid, M. ve Singh, R.P. (2022). An era of ChatGPT as a significant futuristic support tool: A study on features, abilities, and challenges. *BenchCouncil Transactions on Benchmarks. Standards and Evaluations*, 2(4), 100089.
- Kim, D. (2016). Two essays on robot Journalism in the South Korean Korean Newspaper industry [Yayınlanmamış doktora tezi]. Korea University, Seoul.
- Kvale, S. (1994). *Interviews : an introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications.
- McCorduck, P. (2004). *Machines who think: A personal inquiry into the history and prospects of artificial intelligence*. A. K. Peters Publishing.
- Moran, R. E. ve Shaikh, S. J. (2022). Robots in the news and newsrooms: Unpacking meta-journalistic discourse on the use of artificial intelligence in journalism. *Digital Journalism*, 10(10), 1756-1774. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2085129>
- Murcia V. FJ, Ramos A., R. ve Calvo R., L.M. (2022). Yapay zeka ve gazetecilerin hazırladığı spor haberlerinin kalitesinin karşılaştırmalı analizi: Yapay zekanın iletişimde uygulanması. *Latin Sosyal İletişim Dergisi*, 80, 91-111. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2022-1553>

- Newquist, H.P. (1994). *The brain makers: Genius, ego and greed in the quest for machines that think*. Macmillan.
- Oktay, M. (2023, 4 Ocak). Blinken, Gazze'yle ilgili, Türkiye'den başlayacak Orta Doğu gezisine çıkıyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/blinken-gazzeyle-ilgili-turkiyeden-baslayacak-orta-dogu-gezisine-cikiyor/3100690>
- Özdemir, C. [@cuneytozdemir]. (2023, 11 Aralık). Bu haber sitesinin tamamı yapay zeka tarafından yapılıyor. Türkiye'de bir ilk. Dünya'da emin değilim [Tweet].X.View: <https://x.com/cuneytozdemir/status/1733958542493933597>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks. Sage Publications.
- Pavlik, J. (2013). Innovation and the Future of Journalism. *Digital Journalism* 1(2), 181-193.
- Paulussen, S. ve Ugille, P. (2008). User-generated content in the newsroom: Professional and organisational constraints on participatory journalism. *Westminster Papers in Communication and Culture*, 5(2), 24-41.
- Poindexter, P. M. ve McCombs, M. E. (2000). *Research in mass communication a practical guide* (1. Basım). Bedford.
- Pope, C., Ziebland, S. and Mays, N. (2006). Analysing qualitative data. *Qualitative Research in Health Care*, 63-81.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde yöntem*. Beta.
- Simon, F. M. (2022). Uneasy Bedfellows: AI in the News, Platform Companies and the Issue of Journalistic Autonomy. *Digital Journalism*, 10(10), 1832-1854. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2063150>
- Stanford University. (2024). Artificial Intelligence Index Report 2024. https://aiindex.stanford.edu/wp-content/uploads/2024/05/HAI_AI-Index-Report-2024.pdf
- Taşdemir, F. (2023, 27 Aralık). Kırmızı bültenle aranan organize suç örgütü elebaşı Eric Schroeder, İstanbul'da yakalandı. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kirmizi-bultenle-aranan-organize-suc-orgutu-elebas-i-eric-schroeder-istanbulda-yakalandi/3093300>
- Toruk, İ. (2008). *Gutenberg'den dijital çağa gazetecilik*. Literatürk
- Tokgöz, O. (2015). *Temel gazetecilik* (11. Basım). İmge.
- Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 59(236), 433-460. <http://www.jstor.org/stable/2251299>
- van Dalen, A. (2012). The algorithms behind the headlines: How machine-written news redefines the core skills of human journalists. *Journalism Practice*, 6(5-6), 648-658. <https://doi.org/10.1080/17512786.2012.667268>
- van der Kaa, H. A. J., ve Krahmer, E. J. (2014, 24-25 Ekim). *Journalist versus news consumer: The perceived credibility of machine written news*. [Konferans sunumu özeti]. In Proceedings of the Computation Journalism Conference, New York, ABD.
- Wallace, J. (2017). Modelling Contemporary Gatekeeping: The rise of individuals, algorithms and platforms in digital news dissemination. *Digital Journalism*, 6(3), 274-293. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1343648>
- Whittaker, J. P. (2019). *Tech Giants, Artificial Intelligence, and the Future of Journalism*. Routledge.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldızgörü, M. R. (2023). Yapay zekâ teknolojilerinin

gazetecilik alanında kullanımına yönelik sorunlar ve riskler. *Türkiye Medya Akademisi Dergisi*, 3(6), 564-587. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8378891>

Extended Abstract

The main problem of the study is to what extent artificial intelligence (AI) takes into account news writing rules and language usage principles, which are elements of content quality, in Turkish news production. In the study, which aims to reveal the effectiveness of AI in the context of quality news production in Turkish, answers are sought to questions such as whether Turkish news texts written by AI meet the criteria of news value, whether news texts have news qualities such as accuracy, impartiality, precision, and meaningfulness, whether news texts are written in accordance with news editing techniques, and to what extent news writing rules are followed.

The universe of the study consists of AI-based news sites where only unmanned news production is made. The Turkey-based news site dipnot.tv, whose content is entirely created by AI, was selected as the sample of the study by applying the purposive sampling method. The fact that the phrase “this news was created by AI” was included in all news texts on the site and that it is the first and only example application of AI journalism in Turkey was effective in determining the news site in question as a sample. In this context, 1 text from the categories of economy, politics, diplomacy, health, environment, education, public order, culture and arts, sports and finance on the site between 06.12.2023-05.01.2024 was analyzed. In the analysis of data related to the research problem by applying the content analysis method, a coding table specific to the study was created based on Halil İbrahim Gürçan's (2014) “content evaluation criteria on news sites”.

The research findings showed that the news subject covered in the politics, culture, arts, environment and security news texts written

by the artificial intelligence application had an understandable structure, and the title, spot, introductory paragraph and body section were compatible with each other. In economy, education, finance, health and diplomacy news, news sentences that disrupted the integrity and fluidity of the subject were encountered between the title, spot and introductory paragraph and the body of the news. In terms of the application of the 5W and 1H rule, which is one of the qualities that should be present in the news; It was observed that the rule was completely applied in economy, culture, art, education, environment, health, finance, diplomacy, sports and environmental news, while it was not fully followed in security and politics news texts. The use of present tense (-ir) and present tense in infinitive (-üyor, -abilirsiniz) was observed in the body parts of news texts in all categories except culture and arts. There were almost no violations of spelling rules in news texts. While 1 letter error was detected in economy and diplomacy news, 1 grammar error in security and finance news, 1 incorrect punctuation mark and 1 incorrect capitalization in health news, an edit was made in accordance with spelling rules in culture, art, education, environment, politics and sports news. On the other hand, it was found striking that there was no regular news flow in all the categories examined. While the news flow continues non-stop on platforms where human-generated content is published, it is seen that the news flow of dipnot.tv is very slow. It has been determined that updates are made every 1-2 days in the fields of politics, diplomacy, sports and security examined, every 4-5 days in the fields of economy and health, every 6-7 days in the fields of environment and culture and arts, and every 20-21 days in the fields of education and finance. The reason for the slow flow of news can be shown as the algorithms created by the AI to determine which news content will be selected from which sources and thus which data will be pulled, as well as the fact that it is not possible for the AI to reach human-interactive sources with the current technology. The fact that the AI cannot go beyond online sources as a news source makes it impossible to produce news about the

last-minute developments in the field. It does not seem possible for the AI to produce up-to-date news in every field at this point, and cooperation with journalists working in the field is needed. This situation also reveals that an AI-based news site is not at a level that can compete with news platforms that broadcast human-produced news, especially in areas such as security and politics, in breaking news.

Although the research findings show that AI has reached a significant level in writing news texts in the Turkish language, it has been concluded that at this point, the content produced by AI in some news types requires the intervention of editors before publication.

Yazar Bilgileri

Author details

1-(Sorumlu Yazar Corresponding Author) Dr. Öğr. Üyesi,
kurbani.geyik@yobu.edu.tr.

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations:

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. None

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Geyik, K. (2025). Geleneksel haber yazma açısından bir yapay zeka gazeteciliği örneği olan dipnot.tv'nin incelenmesi. *Yeni Medya* (18). 306-326, <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1550454>.